

Problēma, kurai jārod risinājums

Cēsu Sociālās aprūpes iestādē (pansionātā) "Cīrulīši" pašlaik uzturas 130 klienti, no tiem 20 medicīniski apstiprinātā diagnoze - demence. 2017. gadā šī diagnoze bija 14 pensionāta iemītniekiem.

Palielinās pieprasījums

"Uzskatāmi pa gadiem varam redzēt, kā pieprasījums pēc šādu slimnieku ieviešanas pensionātā palielinās," vēsta Cēsu pilsētas pensionāta sociālā darbiniece Sarmīte Sverņikova, piebilstot, ka rindā uz vietu pensionātā gaida 14 cilvēki, no kuriem pusei, ja nav medicīniski noteikta demences diagnoze, tad ir tās pazīmes. Viņa uzsver, ka šādu klientu ir arvien vairāk, jo cilvēka dzīvildze palielinās, sabiedrība straujiem soļiem noveco.

"Jāteic, ka, atnākot uz pensionātu, vairums demences slimnieku ir zaudējuši sadzīves iemaņas. Viņi nespēj par sevi parūpēties, neorientējas laikā un telpā, bieži jauc tagadni ar pagātni, atgriežas bērnībā, jaunībā. Dažkārt šie cilvēki redz to, kā nav, piemēram, kukaiņus telpā, ēdienā, uz sevis. Viņiem ir īpaši raksturīga pārliecība, ka kāds viņiem apzināti kaitē. Šādiem cilvēkiem nepieciešams trešais, ceturtais aprūpes līmenis, kas nozīmē asistenta palīdzību, bet, ja cilvēks jau ir gulošs, visa viņa aprūpe pilnībā gulstas uz cita, iespējams, līdzcīvēka pleciem," skaidro S. Sverņikova.

Ar vecuma plānprātību (demenci) sirgstošs cilvēks dzīvo greizo spoguļu karaļvalstī un mājās bieži maina dzīvi kājām gaisā. Tuvinieki viņu nesaprot, nezina, kā ar demences slimnieku apie-

ties: "Viņu nedrīkst atstāt vienu mājās. Šāda nepārtraukta aprūpe uzliek lielu slogu apkārtējiem, jo cilvēki ekonomiski aktīvajā vecumā dodas uz darbu, nav, kas pie slimnieka paliek. Šīs situācijas ir bīstamas, jo demencioza pacienta rīcība ir neprognozējama, tāpēc tuvinieki interesējas par sirgstošā ieviešanu sociālās aprūpes namā. Diemžēl visus uzņemt nevaram, turklāt jāskatās, kādas ir pensionāta iemītnieku rakstura sadarbības. Tikai četri klienti par paaugstinātu maksu dzīvo vieni istabiņā, pārējie istabiņās dzīvo pa divi, tad dažkārt rodas domstarpības, jo ne vienmēr istabiņas biedrs var sadzīvot ar demences slimnieka uzvedību."

Sociālās aprūpes iestādes darbinieki saka, ka ideālā gadījumā risinājums varētu būt atsevišķa demences nodaļa, kurā cilvēkiem būtu pielāgota vide, lai viņi neno- darītu sev vai citiem kaitējumu, taču pašlaik visi pensionāta iemītnieki spiesti pielāgoties esošajiem apstākļiem un šaurībai. Ņemot vērā klientu dažādo veselības stāvokli un vēlmes, pensionāta darbinieki strādā paaugstinātā stresa apstākļos, jo, būdami pārslogoti - uz vienu aprūpētāju 13 klienti, nevis trīs, kā tas ir citur Eiropā -, ar zemu atalgojumu, viņi izdeg un zaudē motivāciju. Arī pensionāta direktore Inga Gunta Paegle atzīst, ka personāla piesaiste ir liels izaicinājums un reti kurā darba- vietā notiek tāda kadru maiņa kā sociālās aprūpes iestādēs.

Cer rast risinājumu

Blakus "Cīrulīšu" pensionātam atrodas neizmantota bijušā sanatorijas kompleksa četrstāvu ēka. Ir zināms, ka Cēsu pilsētas pašvaldība šo namu iegādājusies īpašumā

Greizo spoguļu karaļvalsts

Ar demenci (plānprātību) apzīmē vairāku simptomu kopumu, ko izraisa smadzeņu slimības. Tā nav viena slimība. Demence ietekmē domāšanu, uzvedību un spējas veikt ikdienas uzdevumus. Traucējumi smadzeņu darbībā cilvēkam neļauj pilnvērtīgi piedalīties sabiedriskajā un darba dzīvē.

Sociālā darba speciālistu asociācijas valdes locekle Ārija Baltiņa min, ka raksturīga demences iezīme ir nespēja veikt ikdienas darbības samazinātu kognitīvo spēju dēļ. Diagnozi "demence" ārsti nosaka tad, ja ir nopietni skarta atmiņa, valodas spējas, informācijas izpratne, orientēšanās telpā vai spriešanas spējas un uzmanība, zūd sociālās prasmes un spēja spriest par lietu

ĀRIJA BALTIŅA:

- Ja pašvaldības deputāti vēlas izveidot ekskluzīvu sociālās aprūpes iestādi, tad jāpadomā, kas būs tie, kuri spēš maksāt.

un plāno pensionātu paplašināt. Pensionāta "Cīrulīši" direktore I.G. Paegle stāsta: "Šis jautājums nodots domes deputātu pārziņā, kuriem jānobalso par vienu no trim variantiem, proti, pensionātu veidot kā ekskluzīvu paaugstinātas klases senioru māju ar 35 vietām, kur tādā gadījumā maksa par vienu mēnesi klientam būtu 1450 eiro; vidējas klases senioru māju ar maksu 1050 eiro mēnesī vai sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas iestādi ar 110 vietām par 650 eiro mēnesī."

Ekskluzīvākajā variantā klientam būtu nodrošināta: diennakts aprūpe, veselības aprūpe ar personiskiem medikamentiem, pilnvērtīgs uzturs, ņemot vērā klienta individuālo diētu, nosacījumus, prasības, istabiņu uzkopšana divas

Ja pierādīsies, ka dzīvokliņu piedāvājums arī pēc desmit gadiem nebūs aktuāls, mēs jebkurā brīdī esam gatavi tos pielāgot atbilstoši situācijai. Pašvaldība ir gatava elastīgi reaģēt uz jebkuru situāciju," savu redzējumu skaidro J. Rozenbergs.

Runājot par izpēti, pašvaldības priekšsēdētājs min, ka Cēsu novada pašvaldības Attīstības nodaļa ir vērtējusi esošo situāciju: "Mēs vēl veiksim konsultācijas ar citiem pensionātiem par viņu pieredzi, lai gūtu plašāku skatījumu. Diskutējot par pensionāta paplašināšanas iespējām Cēsīs, esošās situācijas raksturojumā viedokli izteica arī "Cīrulīšu" pensionāta direktore, kura ar šiem jautājumiem strādā ikdienā."

UZZIŅAI

kopsakarībām. Cilvēkiem ar demenci mēdz būt grūti atrisināt problēmas un kontrolēt emocijas. Iespējamas arī personības izmaiņas. Specifiskie demences simptomi ir atkarīgi no demenci izraisošās slimības skartajām smadzeņu daļām. Daudzās demences formās daļa smadzeņu nervu šūnu beidz funkcionēt, zaudē savienojumus ar citām šūnām un iet bojā, un parasti demence progresē. Tas nozīmē, ka slimība pamazām izplatās cilvēka smadzenēs un ar laiku simptomi pasliktinās.

Kas slimo ar demenci

Demenci var izraisīt daudz dažādu slimību. Iemesli, kāpēc cilvēkiem izveidojas šīs slimības, visbiežāk nav zināmi. Demence var piemērot jebkuru, bet risks palielinās ar vecumu. Vairumā gadījumu demences

slimnieki ir gados vecāki cilvēki, tomēr ir svarīgi atcerēties, ka lielākā daļa vecu cilvēku ar demenci neslimo. Tā nav normāla novecošanās izpausme, bet gan smadzeņu slimība. Pēdējā laikā demence piemēklē cilvēkus, kas ir jaunāki par 65 gadiem, un to sauc par agrīno demenci. Ā. Baltiņa min, ka pēdējā laikā agrīna demence novērota cilvēkiem 40 gadu vecumā, un pētījumi rāda, ka katrs piektais pasaules iedzīvotājs pakļauts demences riskam.

Ļoti retos gadījumos demence var būt pārmantota, tas ir, slimību izraisa noteikta gēnu mutācija. Lielākoties pie vainas nav šie gēni, taču cilvēkiem ar demenci ģimenes vēsturē pastāv lielāks risks. Uzskata, ka risks saslimt ar demenci ietekmē dažādi veselības un dzīvesveida faktori. Paaugstināts saslimšanas risks ir cilvēkiem ar novārtā pamestiem asinšvadu riska faktoriem, ieskaitot augstu asinsspiedienu, kā arī tiem, kas ir mazāk fiziski un garīgi aktīvi.

reizes mēnesī, piekļuve bibliotēkai, meditēkai, videi, ikdienas terapijas, fiziera pakalpojumi, organizēts autotransports, klienti dzīvo divstāvu numuriņā ar savu virtuvi. Otrajā variantā priekšlikums paredz vidējas klases senioru māju ar nelielām atšķirībām no pirmā varianta.

Bet trešajā gadījumā runa ir par augsta līmeņa sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas iestādi: "Mums šajā ziņā nav lielas teikšanas, būsim tie, kas realizēs deputātu ieceres, taču, ņemot vērā tendences, kā arī lielo pieprasījumu pēc vietām pensionātā cilvēkiem, kuriem nepieciešama īpaša aprūpe kā, piemēram, demences slimniekiem, priecātos, ja deputāti nobalsotu par sabiedrībai nepieciešamu risinājumu."

Pansionāta vadītāja saka, ka ideja par luksu numuriņiem nav slihta, taču jāskatās uz cilvēku maksātspēju un to, ka pensionātā klientu ievieto vien tad, kad viņš netiek pats ar sevi galā: "Līdz brīdim, kad cilvēks gados spēj sevi sakopt, patstāvīgi risina ikdienišķas situācijas, viņi dzīvo patstāvīgi vai ģimenēs pie bērniem. Nedomāju, ka pat pēc desmit gadiem sabiedrība būs kļuvusi tik situēta, lai atļautos luksus pakalpojumu, turklāt novērojumi liek secināt, ka neviens uz pensionātu no brīva prāta nenāk. Tāpēc, attīstot sociālās rehabilitācijas pakalpojumu, tajā skaitā izveidojot demences nodaļu atbilstoši mūsdienu prasībām, mēs varētu uzņemt klientus no visas Latvijas, jo tendences rāda, ka novecošanās un ar to saistītie procesi būs mūsu sabiedrības nākotnes problēma."

Jāveic izpēte

I.G. Paegle neizslēdz kompromisa variantu, kas paredzētu, ka divi stāvi būtu atvēlēti sociālās rehabilitācijas centram, kurā būtu arī demenciozie klienti, bet pārējos divos stāvos pensionāts piedāvātu luksu pakalpojumus. Savkārt Sociālā darba speciālistu asociācijas valdes locekle Ā. Baltiņa,

kura arī informēta par situāciju, kā lietderīgāku uzskata trešo variantu ar 110 aprūpes vietām: "Pašlaik demences slimniekiem Latvijā nav pieejami kvalitatīvi aprūpes pakalpojumi. Tas, ka ir pensionāti, nenozīmē, ka tajos ir izveidota piemērota vide un ziņošs personāls.

Tāpat redzam, ka mūsdienās jaunais cilvēks ir ļoti noslogots, viņam ir sarežģīti uzņemties rūpes par tuvinieku, kuram ir demence, tāpēc jādomā, kā nodrošināt pakalpojumus, kas nepieciešami šādos gadījumos. Manā redzeslokā ir daudz ekonomiski aktīvu cilvēku, kuri dodas uz darbu un kuriem arī jā rūpējas par radnieku ar demenci. Viņi spiesti pamest algotu darbu, galveno ienākumu avotu. Ja pašvaldības deputāti vēlas izveidot ekskluzīvu sociālās aprūpes iestādi, tad jāpadomā, kas būs tie, kuri spēš maksāt. Mana pieredze rāda, ka pensionātā ievieto cilvēkus, kad tuvinieki nespēj viņiem nodrošināt pilnvērtīgu dzīves kvalitāti mājas apstākļos. Ir taču iespējams arī klientiem, kuriem ir demence, veidot šo ekskluzīvo vidi, un te paveras lielāks cilvēku loks, kurš varētu saņemt šos sociālās aprūpes pakalpojumus. Ir jāizvērtē piedāvājums un pieprasījums. Uzskatu, ka jāapsēžas pie galda un jāuzklausā visas iesaistītās puses, saprotot, kāds ir potenciālā pensionāta iemītnieka profils, kādas problēmas iezīmējas un ko vēlas sabiedrība. Un, lai noskaidrotu, ko tad sabiedrība vēlas, jāveic izpēte, lai saprastu, pēc kāda pakalpojuma ir pieprasījums.

Ja uzskatām, ka dzīves kvalitāte, nonākot pensionātā, ir ēšana un dabisko vajadzību nokārtošana, tad tas ir ļoti aprobežots viedoklis. Atbildība par saviem vecākiem nebūt nenozīmē turēt viņus ieslēgtus mājās, ņemot no sienām visu, kas demenciozu cilvēku var apdraudēt, un nolikt priekšā ēdienam, ieviejojot viņu labā pensionātā, kur viņš var paskatīties televizoru, ar kādu aprunāties, iziet ārā un aizvadīt sociāli aktīvu dzīves nogali." □

Lappusi sagatavoja MONIKA SPROĢE

Publikācijas sagatavotas ar Valsts reģionālās attīstības aģentūras finansiālu atbalstu no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.

Mērķprogramma "Reģionālo un vietējo mediju atbalsta programma" atbalstīts projekts nr. Nr.2/MEDIA/18/013

Valsts reģionālās attīstības aģentūra

KOMENTĒ PAŠVALDĪBA

Saglabāt elastību un pielāgoties situācijai

Cēsu pašvaldības priekšsēdētājs Jānis Rozenbergs apstiprina, ka viesnīcas ēka iegādāta pašvaldības īpašumā un, ņemot vērā, ka Cīrulīšu teritorija kopš 90. gadu sākuma tā arī nav spējusi pati saviem spēkiem atkopties, pašvaldība, piesaistot Eiropas Savienības struktūrfondu līdzekļus, iniciējusi vēlmi sakārtot infrastruktūru un bijušo viesnīcas ēku pārveidot par pensionātu.

"Aprunājoties ar citu pašvaldību vadītājiem, kuri pēdējos gados attīstījuši pensionātus, secinām, ka šis pakalpojums ir svarīgs un nepieciešams, tāpēc drīzumā deputātiem balsošānā tiks piedāvāts variants, kas paredz visu trīs scenāriju piedāvājumu. Risinājums varētu būt šāds: viens stāvs paredzēts aptuveni septiņiem dzīvokļiem; vienā stāvā būs nodrošināts vidējas ērtības līmenis - katram klientam sava istabiņa, bet sanitārais mezgls un virtuve kopīga; pārējie divi stāvi ekonomiskajam piedāvājumam. Domāju, ar laiku tirgus pats rādīs, kurš no šiem segmentiem ir attīstāms vai papildināms. Bet, ja skatāmies desmitgades perspektīvā, mums jāpavērtē divi soļi uz priekšu, pieņemot sabiedrības izpratnes maiņu, ka pensionāts nav kā pēdējais variants, kur pavadīt vecumdienas.